

Gerard van Broekhuizen

*Naschrift*

## Elia – Ezra – exclusief

**A**ls Elia en Ezra met fanatisme in verband worden gebracht, wat stond er dan in hun optredens op het spel? Die vraag stel ik hier niet om voor ons moeilijke passages in de bijbelteksten over deze twee te vergoelijken of weg te poetsen, maar om die teksten zo mogelijk beter te kunnen plaatsen in hun eigen context. Ik trek wat boeken uit mijn kast om een antwoord te vinden, en na het nodige leeswerk ben ik zwaar teleurgesteld. Nagenoeg alles wat ik over de twee lees, blijkt overgoten met een saus van fragmentatie en vooringenomenheid. Totdat ik een boek van Martin Buber nog eens raadpleeg: *Het geloof der profeten*. In dat godsdiensthistorische boek beseft Buber dat de overgeleverde teksten literair zijn en dus niet zomaar als historisch gelezen kunnen worden. Met alle voorzichtigheid probeert hij echter toch een sociaal-culturele achtergrond uit de teksten te smelten, alsook geografische en politieke gegevens. Dat levert voor Elia het volgende plaatje op: literair verschijnt en verdwijnt hij in de verhalen; zijn ouders zijn ons onbekend, worden niet genoemd; een graf heeft hij ook niet. Verder is het tekenend dat hij voortdurend onderweg is. Alles wat over hem verteld wordt, is met omzwerfing verbonden. Meer dan louter literair wordt hij enigszins tastbaar wanneer hij tegenover koning Achab komt te staan. Een harde theo-politieke botsing, die in de overlevering een legendarische verfraaiing heeft kunnen weerstaan, hetgeen volgens Buber niet het geval is met het verhaal over de droogte, de strijd op de Karmel en de komst van de regen. Voor Elia is het van belang te bewijzen dat het baälswezen geen macht heeft over het hemelwater en over de vruchtbaarheid van de aarde. Exclusief: of יהוה is de godheid, ofwel Baäl. Het geheim van de akker wordt aan het baälswezen onttrokken, en toegekend aan zijn rechtmatige eigenaar, de nomadengod die – en dat is hier van belang – in Elia's tijd een boerengod geworden is. In die specifieke situatie maakt Elia duidelijk dat deze nomadengod gebleven is wie hij was. Dat blijkt belangrijk voor het van oorsprong zwerfende volk, dat zich inmiddels heeft gevestigd. Die vestiging verklaart de zuigkracht van Baäl: je hebt regen nodig waar je woont en werkt. Elia ver-



zet zich niet tegen het vestigen, maar maakt wel duidelijk dat Baäl de gewenste regen en vruchtbaarheid niet geeft. Daarbij is de dramatiek in de verhalen – met uiteraard een eigentijds decor, ook als het over geweld gaat – bedoeld om het volk opnieuw voor de keuze te stellen: wie is jouw god?

Bij Ezra liggen de kaarten heel anders. Gaat het bij Elia om de keuze voor ..., dan bij Ezra om de zuivering van het eigene. Zo wordt er niet humanistisch over Israël gedacht, maar Israëlitisch over de humaniteit. En ja, dat is exclusief.

Tot slot: Het plaatje is Ahasverus van Hodler. Het is Elia niet, maar had hem heel goed kunnen zijn.

